

ОЛЬГА ГРИНЁВА
г. Киев

ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНО-СУБЪЕКТНЫЙ ПОДХОД К ИЗУЧЕНИЮ ПРОЕКТИРОВАНИЯ ЖИЗНЕННОГО ПУТИ ЛИЧНОСТИ В ЮНОШЕСКОМ ВОЗРАСТЕ

В статье представлено содержание экзистенциально-субъектных стратегий исследования проектирования жизненного пути личности юношеского возраста в работах современных ученых. Проанализирован феномен бытийного способа жизни в экзистенциальной психологии. Представлены экзистенциальные и субъектные основы конструирования личностью своей жизни в работах представителей деятельностно-личностного, личностного, духовно-антропологического и других подходов. Выявлено, что в современной психологии экзистенциальные и субъектные основы организации человеком своей жизни рассматриваются в неразрывном единстве. Презентованы основные положения авторского, экзистенциально-субъектного подхода к изучению феномена проектирования жизненного пути личности в юношеском возрасте.

Ключевые слова: экзистенциальная психология, субъектный подход, личность, проектирование жизненного пути, юношеский возраст.

Стаття надійшла до редколегії 16.04.2017

УДК 159.964

НАТАЛІЯ ІВАНОВА

м. Черкаси

natalivanova92@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ МАЗОХІЗМУ

У статті дано загальний аналіз феномену мазохізму як предмету психологічних досліджень, розкрито основні підходи до його класифікації; представлено основні характеристики проблеми мазохізму з позицій психодинамічної теорії. Акцент ставиться на дослідженні внутрішніх детермінант (неусвідомлюваних), які обумовлюють виникнення мазохістичних нахилів, пов'язаних з едіпальним періодом розвитку суб'єкта. Особливістю даного феномену є поєднання діаметрально протилежних тенденцій: здатність підкорятися та бути підкореним, що знаходить також свій вияв у релігійних аспектах проявів мазохізму. Представлено взаємозв'язки мазохізму із садизмом та альтруїзмом. Поставлено акцент на психодинамічному баченні заявленої проблеми у форматі наслідкових явищ едіпальних залежностей суб'єкта.

Ключові слова: активне соціально-психологічне пізнання (АСПП), альтруїзм, глибинне пізнання, едіпальна залежність, мазохізм, почуття провини, психодинамічна теорія, релігійний мазохізм, самопокарання.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства особлива увага приділяється розв'язанню актуальних завдань психологічної науки, до яких відноситься пізнання психічного в його цілісності, що потребує вдосконалення методів діагностико-корекційного процесу глибинного пізнання психіки суб'єкта. Набуває науково-практичного обґрунтування та впровадження в практику психодинамічна парадигма, розроблена академіком НАПН України Т. С. Яценко, яка ставить акцент на цілісному пізнанні психіки суб'єкта в свідомих і несвідомих виявах, з урахуванням внутрішніх (неусвідомлюваних) передумов виникнення особистісної проблеми. Особистісна проблема суб'єкта (в даному контексті) полягає в тому, що в його життєвій активності починає домінувати мортідно-руйнівна тенденція «до психологічної смерті», що імпотує психіку та має вияв у мазохізмі, який супроводжується самопокаранням.

Мета дослідження є узагальнення наукових досліджень феномену мазохізму у психологічній літературі.

В науковий обіг поняття «мазохізм» введено віденським психіатром Р. фон Крафт-Ебінгом [13] згідно імені австрійського письменника Л. фон Захер-Мазоха, який представив даний феномен в романі «Венера в хутрі» [3]. У своїх дослідженнях вчений мазохізм переважно представляв як «сексуальне порушення, при якому пацієнт відчуває статеве збудження і задоволення, коли партнер заподіює йому фізичні та моральні страждання» [13, 190]. Це обумовило соціальну стандартизацію поняття «мазохізм»: статеве (сексуальне) порушення, розлад (перверсія, збочення, девіація), при якому сексуальне збудження і задоволення пов'язується з фізичними чи психічними стражданнями (насильство, фізичний біль, образа, приниження, психологічний дискомфорт) [1, 6, 8, 9, 12, 21]. У психіатрії виділяють мазохізм як якість або склад особистості «схильної направляти деструктивну, хворобливу або образливу поведінку проти себе самого, заподіювати собі біль, страждання і при цьому відчувати безпосереднє почуття задоволення, полегшення, морального задоволення» [1, 203].

В психологічному словнику мазохізм описується як вид статевого збочення, при якому статеве задоволення виникає лише за умови заподіяння іншою людиною (партнером) фізичних чи моральних страждань. Однією з причин даного феномену є фіксація в процесі психосексуального розвитку сильної емоційної реакції на відчуття власної слабкості і беззахисності [9].

Дещо в іншу площину переводиться сутність мазохізму, введенням в науковий обіг категорії «моральний мазохізм» як потреби у фізичному або душевному стражданні з метою свідомого чи несвідомого досягнення сексуального збудження, що характеризується бажанням пережити біль, підкорятися насильству [2, 7, 8, 11]. Моральний мазохізм розвивається внаслідок непереборного потягу «до смерті»: суб'єкт, пригнічуючи агресивні потяги, що спрямовані зовні, повертає їх усередину себе і тим самим обумовлює саморуйнування. До останнього відносять також депресивні настрої і схильність скаржитися на недоброзичливців і своє становище «жертви долі». Патогенез цих форм заснований на несвідомій ре-

гресивній сексуалізації почуття провини: у чоловіків спостерігається центрація на несвідомих пасивно-гомосексуальних бажаннях, що виходять з едіпового конфлікту [2].

У межах психодинамічного підходу вихідною є позиція пізнання глибинного ракурсу особистісних проблем, що переживає людина, з врахуванням суперечливої сутності психічного у зв'язку з функціональними особливостями свідомого і несвідомого. Т. С. Яценко зазначає, що «психодинамічний підхід – це цілісне бачення психіки в її свідомих і несвідомих виявах, а не орієнтація на дискретні характеристики» [82, 24]. В даній парадигмі глибинне пізнання психіки базується на виявленні викривлень соціально-перцептивної реальності суб'єкта, для яких характерна фіксованість та індивідуалізованість, у безпосередній взаємодії психолога та протагоніста в ситуації «тут і зараз». Усвідомлення соціально-перцептивних викривлень, ілюзорних аспектів функціонування психіки сприяє розширенню самосвідомості суб'єкта, позитивній дезінтеграції та вторинній інтеграції на більш високому рівні розвитку психіки, що має вияв у внутрішньому переструктуруванні психічного та інтеграції на більш реалістичних основах [22].

Аналіз наукової літератури показує, що проблема мазохізму привертала увагу багатьох дослідників з різних галузей науки і практики, що засвідчують праці Ф. Александра, Р. Бака, Р. Баумейстера, Э. Берглера, М. Бренмана, Р. Гліка, Х. Дойч, А. Кац, А. Л. Кучинський, П. Каплана, Р. Левенштейна, Е. Менакера, Д. Маерса, С. Нахт, Р. С. Немова, Ш. Панкен, В. Райха, А. С. Ребера, Т. Рейка, А. Фрейд, З. Фрейда, Э. Фромма, К. Хорни, Д. Шапіро, С. Шпільрейна, Т. С. Яценко та ін. Разом з тим, недостатньо приділялась увага глибинним (неусвідомлюваним) чинникам у виникненні мазохістських нахилів.

Витоки мазохізму в психоаналізі пов'язують з дитячим періодом життя, що знаходить своє відображення у несвідомому пошуку страждань задоволення, основою яких є інцестуозний потяг до батьків, який пов'язують з поняттям едіпового комплексу (кровозмішення), уведеному науковий обіг З. Фрейдом [14–16]. У психоаналітичній літературі едіпів комплекс трактується як «іманентний

несвідомий еротичний потяг дитини до одного з батьків протилежної статі в поєднанні з агресивним почуттям до особи своєї статі» [21, 231]. Навідміну від психоаналітичної теорії, частиною концептуального апарата якої є поняття едіпового комплексу, у психодинамічній теорії розробленій академіком НАПН України, Т. С. Яценко, описується феномен едіпової залежності. Сутність феномену едіпової залежності полягає у прагненні суб'єкта до чуттєвого єднання в дитинстві (від 2 до 5 років) з первинними лібідними об'єктами (батьками) та породжує в нього виникнення амбівалентних почуттів. Однією з найбільш виражених збитків (витрат), що наносить едіпальна залежність психіці є інтроектування суб'єктом тих рис первинних лібідних об'єктів (батьків), які обумовили його емотивний дискомфорт – маніпуляцію, авторитаризм почуття самотності і т. п., що пов'язано з відчуженням та блокуванням лібідної енергії. Неможливість єднання з первинними лібідними об'єктами породжує у суб'єкта почуття неповноцінності, провини, що супроводжується тенденцією до самопокарання, що знаходить вияв у мазохізмі [23].

3. Фрейд виводить мазохізм за рамки перверсії (досягнення сексуального задоволення), виділяючи три його форми: 1) ерогенний – пов'язаний з отриманням сексуального задоволенням та болем; 2) жіночий – включає в себе жіночу установку, відповідно до якої людина відчуває себе неповноцінною, кастрованою істотою; 3) моральний мазохізм ґрунтується на неусвідомлюваному почутті провини або потреби в покаранні. Останнє передбачає той факт, що значущим є само по собі страждання [14–16].

В ортодоксальному психоаналізі вказують на наявність інфантильного компоненту мазохізму – бажання мазохістів знаходитися у ролі безпорадних примхливих дітей по відношенню до оточуючих, що є формою регресивної поведінки. У психоаналітичному словнику термін регресія визначається як «форма і механізм психічного захисту, який породжує відступ від реальності, за допомогою чого суб'єкт намагається уникнути почуття тривоги» [7, 214].

Регресивним проявам мазохізму характерні відступу від реальності, неадекватність,

ригідність, почуття неповноцінності та ін. У науковій літературі стверджується, що регресивні поведінкові прояви можуть актуалізуватися в інфантильно-емоційних травмуючих ситуаціях переживань невдач, поразок, розчарувань, що обумовлюють порушення адаптивності до соціуму.

Позиція психодинамічного підходу полягає в ствердженні факту нездатності лібідо подолати бар'єри, що може його ослаблювати та підміняти енергією мортідо. Останнє породжує деструктивні тенденції поведінки, супутньою яким є базальна тривожність. Мазохізм – спосіб поведінки, що відноситься до більш ранніх інфантильних і фіксованих фаз психічного розвитку особистості. В процесі мазохізму вивільняється накопичена мортідна енергія. За таких обставин мазохізм є парадоксальним способом адаптації. У суб'єкта виникає парадоксальна ілюзія прийнятності дій, які інтегрують самопокарання і принцип задоволення [11]. Наукове дослідження мазохізму враховує той факт, що інстинкти (потяги) можуть: змінювати ціль; переноситись на інші об'єкти та їх заміщення; підмінювати один одного, що базується на взаємообміні енергії. В даному випадку йдеться про енергію «лібідо» та «мортідо». Разом з тим важливо враховувати той факт, що дієвість того чи іншого інстинкту можна узріти лише у випадку його вияву назовні. Це можна спостерігати і в численних побутових ситуаціях, коли із-за любові (лібідо) людина може накоїти собі лиха (прийняття пігулки, рвати на собі одяг, волосся, кричати та ін.). Наше дослідження зорієнтовано на пізнання глибинних чинників тих поведінкових проявів суб'єкта, які суперечать природному інстинкту самозбереження, коли парадоксально вирішується проблема отримання задоволення шляхом актуалізації енергії мортідо, що призводить до саморуйнації.

На думку С. Нахта, сутність мазохізму полягає в переорієнтації агресивності суб'єкта на самого себе, інверсії, що виникає зі страху піддатися нападу з боку інших. Виникнення даного феномену дослідник пов'язує з перинатальним розвитком (доедіпальна стадія або домовний етап розвитку) та вводить поняття «органічний мазохізм». Сутність теорії

С. Нахта полягала в тому, що він розглядав агресивність не як складову частину потягу до смерті (руйнівної енергії), а як наслідок страху, фрустрації і агресії ззовні, вибудовуючи причинно-наслідковий зв'язок: фрустрація – агресивність – страх – мазохізм. В контексті цього агресивність розглядається як життєвий рефлекс (реакція), а мазохізм – як форма захисту [8].

Австрійський психолог Е. Берглері вводить категорію «псевдомазохістського» рішення, яка виступає фундаментом будь-якої невротичної структури і є наслідком доєдпальної нарцистичної образи, що «виникає з конфлікту між активними устремліннями новонародженого і його пасивністю; між почуттям своєї всемогутності і реальною залежністю від матері; конфлікту, що викликає агресивні реакції» [8, 156]. Ці реакції породжують в дитині очікування покарання (докорів) і як наслідок виникнення почуття провини, яке обумовлює здійснення акту насильства дитиною, перетворюючи погане поводження, побоювання і докори совісті в задоволення [там само].

У наукових дослідженнях В. Райха та О. Феніхля мазохізм розглядається як захисна реакція проти страху кастрації. Причиною мазохізму є вивільнення агресії із-за відмови в отриманні задоволення. В. Райх у контексті даного підходу виділив основні складові мазохізму:

- мрії, в яких садистські фантазії викликають сцени покарання і призводять до фантазій протилежної статі;
- фактор очікування – мазохіст що є сили відтягує досягнення задоволення через сполученого з ним страху;
- «демонстративний жест» – виставляння напоказ поганого поводження, приниження і шрамів, які дозволяє наносити собі мазохіст [21].

Поняття мазохізм є головним у типології соціальних характерів, запропонованій Е. Фроммом. Дана деформація виявляє себе не тільки в інтимній близькості, але і в людських вчинках, в мотивах і цілях, людських взаєминах та поведінці, в соціальних задатках. Зокрема, на думку вченого досягнення задоволення через занурення в горе висловлює загальний принцип знаходження задоволення шляхом втрати власного Я [12–13]. У своїх

роботах Е. Фромм вказує, що мазохістські витоки мають глибинну природу, перш за все, це почуття неповноцінності; немічності і відчуття приниженості. Вчений зазначає: «Ці почуття – не просто усвідомлення своїх дійсних недоліків і слабкостей (хоча звичайна їх раціоналізація полягає саме в цьому); такі люди виявляють тенденцію принижувати себе, відмовлятися від можливостей... не здатні відчувати почуття «я хочу», почуття власного «Я» [13, 135].

Подібна позиція була заявлена в роботах К. Хорні, зокрема «...задоволення, до якого прагне людина – це відмова від власного Я» [20, 137]; як і гіпотеза про те, що «всі мазохістські нахили спрямовані на отримання задоволення, а саме – звільнення від власного Я з усіма його конфліктами» [20, 138]. Дослідниця зазначає, що мазохістські риси характеру мають дві основні схильності це: тенденція до самознищення, при якій суб'єкт відчуває себе непривабливим, малозначущим, нікчемним; тенденція до особистої залежності – нездатність жити без прихильності, любові, дружби іншої людини [19–20]. «Ці базальні мазохістські нахили виникають внаслідок поєднання несприятливих впливів... деформується спонтанне твердження дитиною своєї особистої ініціативи, почуттів, бажань, думок, і він сприймає світ навколо себе як потенційно ворожий; за таких несприятливих умов він повинен вишукувати можливості благополучно справлятися з життєвими труднощами» [20, 231].

Представник трансперсональної психології С. Гроф вважає, що формування мазохістських нахилів пов'язано з травмою народження. На думку вченого мазохістські тенденції суб'єкта відображають суміш агресії, якій піддається плід з боку жіночої репродуктивної системи, і його біологічної реакції на задуху, біль і тривогу під час пологів. Тому для таких людей є характерним чергування ролей жертви і жорстокого мучителя, потреба у фізичній затислості і відчутті болю, наявність екстазу, тобто суміші агонії та інтенсивної сексуальної насолоди [4].

У психоаналітичній концепції розкривається взаємозв'язок мазохізму з садизмом. Зокрема, З. Фрейд припускав, що індивід

є носієм і садистських і мазохістських рис: «мазохізм з'являється в ранньому дитинстві, зазвичай у поєднанні з садизмом» [14, 122]. Психологік виділяв первинний і вторинний мазохізм. Первинним мазохізмом вчений називав «залишок змішаного існування потягів «до життя» і «до смерті» після часткової проєкції на об'єкти зовнішнього світу (власне садизм). У деяких випадках спроектований садизм інтроєктуються і породжує вторинний мазохізм» [14, 123].

Особливістю феномену мазохізму є поєднання діаметрально протилежних тенденцій, які є характерними для кожної людини: здатність підкорятися та бути підкореним. Останнє вказує на те, що даний феномен пов'язаний з садизмом, як згадувалось вище, та альтруїзмом. Альтруїзм в крайніх формах, що обумовлює повну дезадаптованість безпорадність людини, стає для неї потужним засобом отримання любові і розташування, але в той же самий час дає їй можливість уникати вимог, що пред'являються до неї іншими людьми. Дана форма альтруїзму подібна мазохізму. Людина прагне до того, щоб зробити себе слабкішою, а не сильнішою і в кінцевому підсумку, прагне до мазохістичної відмови від свого «Я».

В рамках мазохістичного ставлення до самого себе людина переводить інтерсуб'єктивну взаємодію в інтрасуб'єктивну і робить себе об'єктом власної ненависті. Поведінка альтруїста, навпаки, стає наслідком розгортання внутрішньопсихічних процесів у зовнішньому плані. При цьому структура цих процесів збережена: людина передає ресурс собі ж, але в іншій особистості – об'єкті, на який спроектовані його заборонені бажання [5]. Таким чином, мазохізм є наслідком роз'єднаності між суб'єктом і зовнішнім світом, яку «Я» має прийняти і подолати, намагаючись зробити з неї засіб для задоволення своїх (активних) тенденцій і по можливості обмежити ризик фрустрації та агресивності. Однією з форм такої поведінки є релігійний або психологічний мазохізм, який характеризується спокутою через наслідування Ісусу Христу. Це проявляється в особливих символічних позах: колінопреклоніння; в молитовному складенні рук; в зігнутий спині під вагою хреста, під час розп'яття; в розпростертому прицьвахованому тілі підда-

ному смерті та спокуті. Широко розповсюдженим і універсальним явищем в релігійних течіях є фрустрація та заперечення фізичних і емоційних потреб, а також дійсне заподіяння болю собі (обрізання, самобічування, жертвоприношення та ін.).

Середньовічна церква бачила в таїнстві покарання частину своєї основної функції: зцілення і спасіння душі. Грішник вважався людиною аморальною та душевно хворою і його лікування полягало в покаранні, до якого ставилися як до етичного зцілення. З релігійної точки зору бажання отримати покарання або покарати когось самому розглядалося як засіб досягти сексуального задоволення або духовної насолоди [12]. Отже, можна припустити, що релігійні страждання мають схожість з збоченням: каяття – з надмірним і марним почуттям провини; спокута – шлях заперечення справжнього страждання; розп'яття – з мучеництвом; а жертвоприношення – із самокатуванням (заподіянням фізичного болю і кривавими зусиллями, спрямованими на власну спокуту). В даному контексті на окрему увагу заслуговує образ Ісуса Христа, що використовується як архетипний символ страждань в малюнковому матеріалі, як і вираження прояву мазохізму в релігійних течіях, що заслуговує на окрему увагу.

З огляду на те, що дане дослідження виконується в психодинамічній парадигмі [22–26], підсумуємо виклад матеріалу, виходячи з її основних позицій. Мазохізм пов'язаний з особистісною проблемою суб'єкта (внутрішня нерозв'язана (неусвідомлювана) суперечність), за якою стоїть боротьба енергій «мортідо» та лібідо. Зв'язок мазохізму з сексуальним задоволенням не є однозначним. Ми згодні з З. Фрейдом, який вказував, що «в організмі не відбувається нічого скільки-небудь значного, щоб не віддавало своїх компонентів для актуалізації сексуального потягу» (див. [23, 50]). Автор констатував, що тенденція «до смерті» може трактуватися як форма першосадизму і тому її можна ототожнювати із мазохізмом. «Садизм, руйнівний потяг, який було спроектовано назовні, може бути знову інтроєктований, спрямований всередину, що обумовлює регрес психіки на більш ранній щабель розвитку» (див. [23, 49]).

З позицій психодинамічної теорії (Т. С. Яценко) мазохізм є значущим сам по собі як страждання, при цьому стушовується його джерело, яке може і не мати відношення до лібідно-еротичних аспектів життєдіяльності. Це руйнівний потяг, що стимулюється мортідною енергією задається безособовою (безадресною) силою. Разом з тим, психодинамічна парадигма стверджує, що за будь-яким латентно-детермінованим явищем наявний критичний смисл, а значить наявна також підпорядкованість внутрішньому імплікативному порядку психіки. Такого типу порядок передбачає причетність до нього як сфери свідомого, так і несвідомого. Звідси висновок: мазохізму характерний неусвідомлюваний суб'єктом аспект, що й складає предмет глибинного пізнання.

Узагальнимо основні характеристики мазохізму: придушення інстинкту самозбереження; домінування принципу задоволення над принципом реальності; пріоритет внутрішніх чинників над зовнішніми, що пояснює віднесення мазохізму до регресивних, неадаптивних форм поведінки. Феномену мазохізму характерне пригнічення деяких потягів та прагнення до задоволення, що єднається з невдоволенням. Збільшення невдоволення може задаватися ззовні або зсередини, чим створюється ризик, небезпека неадекватної поведінки, до якої можна віднести мазохізм, що породжує дезадаптацію.

Аналіз концепцій та підходів до вивчення проблеми мазохізму дозволяє стверджувати, що впродовж тривалого часу даний феномен розглядали з перевагою статевих інтересу, при якому сексуальне задоволення виникає внаслідок отримання фізичних чи моральних страждань. Погляд на сутність мазохізму змінювалось з введенням категорії моральний мазохізм, який пов'язаний з едіпальною залежністю суб'єкта. Прийняття психікою едіпальних обмежень (табу на інцест), породжує виникнення неусвідомлюваного почуття провини, яке пов'язане з тенденцією до самопокарання. Нанесення фізичних чи психічних страждань самому собі обумовлюється тенденцією до самопокарання, навіть за умов чуттєвого тяжіння до первинних лібідних об'єктів (батьків), що знаходить синтезоване вира-

ження у феномені мазохізм, який об'єднує покарання із задоволенням.

Перспективи наукових досліджень вбачаються в подальшому вивченні представленості мазохізму в художніх творах, суспільних та релігійних течіях, архетипних можливостей візуалізації латентних рівнів психіки в малюнках.

Список використаних джерел

1. Блейхер В. М. Толковый словарь психиатрических терминов / В. М. Блейхер, И. В. Крук. — Воронеж : НПО МОДЭК, 1995. — 640 с.
2. Борнесс Э. Психоаналитические термины и понятия / Э. Борнесс. — М. : Класс, 2000. — 637 с.
3. Венера в мехах. Л. фон Захер-Мазох. Венера в мехах. Ж. Делёз. Представление Захер-Мазоха. Фрейд. З. Работы о мазохизме / Сост., пер. с нем. и франц. и комментарии А. В. Гараджи. — М. : РИК Культура, 1992. — 380 с.
4. Гроф С. За предела мимозга / С. Гроф. — 2-е изд. — М. : Изд-во Трансперсонального ин-та, 1993. — 504 с.
5. Дорожкин В. Р. Альтруизм: так называемое добро / В. Р. Дорожкин. — Симферополь : Таврия, 2010. — 291 с.
6. Катыльмов Л. Л. Словарь по сексологии / Л. Л. Катыльмов. — М. : Дрофа, 2007. — 112 с.
7. Лапланш Ж., Понталис Ж. Б. Словарь по психоанализу / Ж. Лапланш, Ж. Б. Понталис. — 2-е изд. — СПб. : Центр гуманитарных инициатив, 2010. — 751 с.
8. Лейбин В. М. Словарь-справочник по психоанализу / В. М. Лейбин. — М. : Питер, 2010. — 642 с.
9. Мещеряков Б. Г. Большой психологический словарь / Б. Г. Мещеряков, В. П. Зинченко. — 4-е изд. — М. : АСТ МОСКВА; СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2009. — 811 с.
10. Нойман Э. Глубинная психология и новая этика. Человек мистический / Э. Нойман. — СПб. : Азбука-классика, 2009. — 223 с.
11. Райкрофт Ч. Критический словарь психоанализа / пер. с англ. Л. В. Топоровой, С. В. Воронина и И. Н. Гвоздева. — СПб. : Восточно-Европейский Институт психоанализа, 1995. — 288 с.
12. Ранкур-Лаферрьер Д. Рабская душа России. Проблемы нравственного мазохизма и культ страдания / Д. Ранкур-Лаферрьер. — М. : Арт-Бизнес-Центр, 1996. — 325 с.
13. Рихард фон Крафт-Эбинг Половая психопатия / Р. фон Крафт-Эбинг. — М. : Книжный Клуб Книговек, 2013. — 624 с.
14. Фрейд З. Введение в психоанализ. Лекции / З. Фрейд. — СПб. : Питер, 2002. — 384 с.
15. Фрейд З. Влечения и их судьба / З. Фрейд. — М. : ЭКСМО-ПРЕСС, 1999. — 432 с.
16. Фрейд З. Экономическая проблема мазохизма / З. Фрейд // Психоанализ. — К. : Міжнародний інститут глибинної психології, 2011. — № 1 (15). — С. 8—19.
17. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Э. Фромм. — Минск : ООО Попурри, 1999. — 624 с.
18. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм. — М. : АСТ, 2009. — 300 с.
19. Хорни К. Женская психология / К. Хорни. — СПб. : Восточно-Европейский институт психоанализа, 1993. — 222 с.

20. Хорни К. Невротическая личность нашего времени / К. Хорни. — М. : Прогресс-Универс, 1993. — 480 с.
21. Шапар В. Психологічний тлумачний словник. Близько 2500 термінів / В. Шапар. — Харків : Прапор, 2004. — 460 с.
22. Яценко Т. С. Методология глубинно-коррекционной подготовки психолога / Т. С. Яценко, А. В. Глузман. — Днепропетровск : Инновация, 2015. — 394 с.
23. Яценко Т. С. Самодепривация психіки та дезадаптація суб'єкта : монографія / Т. С. Яценко, В. І. Бондар, І. В. Євтушенко, М. М. Кононова, О. Г. Максименко. — К. : Вид-во НПУ імені М. Драгоманова, 2015. — 280 с.
24. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика : навч. посіб. / Т. Яценко. — К. : Вицшк., 2006. — 382 с.
25. Яценко Т. С. Психоаналитическая интерпретация комплекса тематических психорисунков (глубинно-психологический аспект) / Т. Яценко, Я. Кмит, Л. Мошенская. — М. : СИП РИА, 2000. — 192 с.
26. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: активне соціально-психологічне навчання : навч. посіб. / Т. С. Яценко. — К. : Вища шк., 2004. — 679 с.

NATALIYA IVANOVA
Cherkassy

PSYCHOLOGICAL LOOK AT THE PROBLEM OF MAZochISM

The article gives a general analysis of the phenomenon of masochism as a subject of psychological research; disclosed the main approaches to its classification; the main characteristics of the problem of masochism from the point of psychodynamic theory. The emphasis is on the study of the internal determinants (unconscious) that are responsible for the emergence of masochistic tendencies associated with oedipal period of development of the subject. A special feature of this phenomenon is the combination of opposite trends: the ability to comply with and be conquered, which also finds expression in the religious aspects of the manifestations of masochism. Presented relationship with sadism masochism and altruism. It puts an emphasis on psychodynamic vision of the stated problems in the format of trace efekta oedipal subject dependencies.

Key words: active social and psychological cognition (ASPC), altruism, deep cognition, oedipal dependence, masochism, psychodynamic theory, religious masochism, self-punishment, guilt.

НАТАЛИЯ ИВАНОВА
г. Черкассы

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ВЗГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ МАЗОХИЗМА

В статье дан общий анализ феномена мазохизм как предмета психологических исследований; раскрыты основные подходы к его классификации; представлены основные характеристики проблемы мазохизма с позиций психодинамической теории. Акцент ставится на исследовании внутренних детерминант (неосознаваемых), которые обуславливают возникновение мазохистичных склонностей, связанных с эдипальным периодом развития субъекта. Особенностью данного феномена является сочетание диаметрально противоположных тенденций: способность подчиняться и быть покоренным, что находит также свое выражение в религиозных аспектах проявлений мазохизма. Представлены взаимосвязи мазохизма с садизмом и альтруизмом. Поставлен акцент на психодинамическом видении заявленной проблемы в формате следовых эффектов эдипальных зависимостей субъекта.

Ключевые слова: активное социально-психологическое познание (АСПП), альтруизм, глубинное познание, эдипальная зависимость, мазохизм, психодинамическая теория, религиозный мазохизм, самонаказание, чувство вины.

Стаття надійшла до редколегії 04.04.2017